

Grensoverschrijdend erfrecht in Europa: wat moet elke notaris weten in 2015?

Prof. dr. P. Wautelet
ULg

Dra. E. Goossens
KU Leuven

1. Een eerste kennismaking

Wat u moet weten vooraleer de ErfrechtVo te gebruiken?

1. Eerste kennismaking

- A. Wat doet ErfrechtVo?
 - Eenmaking ipr (bevoegdheid; toepasselijk recht; vrij verkeer akten/beslissingen)
 - Erfrechtverklaring

1. Eerste kennismaking

- B. Wat doet ErfrechtVo *niet*? (art. 1 § 2)
 - Geen eenmaking erfrecht
 - Geen invloed op fiscale afwikkeling
 - Huwelijksvermogensrecht
 - Grensgeval : artt. 1464/1465 BW; Valkenierspact
 - Overdracht van goederen nav overlijden doch niet *mortis causae* (levensverzekeringen; vruchtgebruik, tontine, enz.)
 - Schenkingen
 - In principe niet geraakt
 - Behalve inbreng/inkorting

1. Eerste kennismaking

- *C. Europese* regels, doch met wereldwijde ambities
- Nationaliteit overledene, ligging goederen : niet relevant
 - → Belg met verblijfplaats in Zwitserland en huis in Frankrijk : ErfrechtVo relevant
 - → Amerikaan met verblijfplaats in Antwerpen, villa in Florida : ErfrechtVo relevant
- Gevolg : WIPR verliest elke relevantie
- Nuance : VK, Denemarken en Ierland niet gebonden

1. Eerste kennismaking

- D. ErfrechtVo effectief van toepassing sedert *17 augustus 2015*
- Relevante datum : datum overlijden

1. Eerste kennismaking

- Vereffening-verdeling geopend op 17 juli 2015
 - → ErfrechtVo niet toepasselijk
 - Ook al wordt vereffening-verdeling niet afgesloten vóór 2017, 2018...
 - Gevolg: IPR-Wetboek (art. 77-83) blijft relevant in de komende jaren
- Vereffening-verdeling geopend op 18 augustus 2015
 - → ErfrechtVo wel toepasselijk
 - IPR-Wetboek niet relevant

2. Bevoegdheid

2. Bevoegdheid

- Waarom is de bevoegdheidsregeling relevant voor notarissen?
 - Artikel 64: bevoegdheidsgronden ook van toepassing bij afgifte Europese erfrechtverklaring
 - Bevoegdheidsregeling geldt voor 'gerechten': brede definitie

2. Bevoegdheid

- Definitie 'gerecht'

Artikel 3, 2^e lid:

Voor de toepassing van deze verordening wordt onder het begrip „gerecht” verstaan: elke gerechtelijke autoriteit en alle andere autoriteiten en juridische beroepsbeoefenaren met bevoegdheid in een erfrechtzaak, die rechterlijke functies vervullen of handelen krachtens volmacht van, of onder toezicht van, een gerechtelijke autoriteit, voor zover dergelijke autoriteiten en juridische beroepsbeoefenaren waarborgen bieden wat betreft onpartijdigheid en het horen van partijen, en voor zover hun beslissingen overeenkomstig het recht van de lidstaat waar zij gevestigd zijn:

a) vatbaar zijn voor een rechtsmiddel ten overstaan van een gerechtelijke autoriteit of voor toetsing door een zodanige autoriteit, en

b) dezelfde rechtskracht en dezelfde werking hebben als een beslissing van een gerechtelijke autoriteit over dezelfde aangelegenheid.

De lidstaten stellen de Commissie overeenkomstig artikel 79 in kennis van de in de eerste alinea bedoelde autoriteiten en juridische beroepsbeoefenaren.

2. Bevoegdheid

- Definitie 'gerecht'

Overweging 20:

Voor de toepassing van deze verordening dient derhalve aan de term „gerecht” een brede betekenis te worden gegeven om niet alleen gerechten in de werkelijke betekenis van het woord te dekken maar ook notarissen en griffies in sommige lidstaten, die in bepaalde erfrechtzaken net zoals gerechten gerechtelijke taken uitvoeren, en ook notarissen en juridische beroepsbeoefenaren in sommige lidstaten, die in bepaalde erfkwesties gerechtelijke taken vervullen krachtens een door een gerecht gegeven volmacht. Alle gerechten, zoals in deze verordening gedefinieerd, dienen aan de in deze verordening vastgelegde bevoegdheidsregels gebonden te zijn. Daarentegen dient de term „gerecht” geen betrekking te hebben op de niet-gerechtelijke autoriteiten van een lidstaat, die krachtens het nationale recht bevoegd zijn om erfrechtzaken te behandelen, zoals notarissen in de meeste lidstaten, wanneer zij, zoals meestal het geval is, geen gerechtelijke taken vervullen.

2. Bevoegdheid

- Bevoegdheidsregeling in Hoofdstuk II geldt voor 'gerechten'
 - Gerecht = functionele definitie
 - Niet: vb. opstellen testament, akte van erfopvolging, meeste kerntaken Latijns notariaat (zie overweging 20)
 - Quid notaris-vereffenaar?
 - Quid ontvangen verklaring tot beneficiaire aanvaarding of verwerping nalatenschap?
Notificaties: hier is notaris 'gerecht'!

2. Bevoegdheid

- Rode draad: eenheid van forum en ius
- 4 aspecten:
 - 1) Algemene bevoegdheidsgrond
 - 2) Bevoegdheid in geval van rechtskeuze
 - 3) Bevoegdheid in verhoudingen met derde landen
 - 4) Bijzondere bevoegdheidsregimes

2. Bevoegdheid

1) Algemene bevoegdheidsgrond (artikel 4): laatste gewone verblijfplaats erflater

2. Bevoegdheid

- 2) Bevoegdheid in geval van rechtskeuze
 - Kan enkel op verzoek van (een van) de partijen
 - Niet van rechtswege, noch forumkeuze door erflater

2. Bevoegdheid

2) Bevoegdheid in geval van rechtskeuze

- 3 mogelijkheden:
 - 1) Forumkeuzeovereenkomst tussen partijen (artikel 5)
 - 2) Eenzijdig verzoek een van de partijen (artikel 6, a)
 - 3) Bevoegdheid gebaseerd op verschijning (artikel 7, c)

2. Bevoegdheid

3) Bevoegdheid in verhoudingen met derde landen

- Doel: negatieve bevoegdheidsconflicten vermijden en toegang tot gerecht waarborgen
- Twee bijkomende bevoegdheidsgronden:
 - Subsidiare bevoegdheid (artikel 10): gebaseerd op ligging nalatenschapsgoederen in een lidstaat
 - Forum necessitatis (artikel 11): gebaseerd op nauwe band met een lidstaat

2. Bevoegdheid

4) Bijzondere bevoegdheidsregimes

- Verklaring tot aanvaarding of verwerping nalatenschap (artikel 13)

3. Welk recht?

DE VERWIJZINGSREGELS

3. Welk recht? – De beginselen

- 1) Basisregel : recht van de *gewone verblijfplaats* (art. 21)
 - Ziet op de hele nalatenschap – geen versplintering
 - Kan ook recht van derde Staat zijn (art. 20)
 - Ruime toepassing:
 - Vererving
 - Overgang
 - Vereffening-verdeling

3. Welk recht? – De beginselen

2) Waar is de gewone verblijfplaats?

- Geen definitie
 - Aanwijzingen in overwegingen 23/24
 - Duur, regelmatigheid van aanwezigheid van erflater en omstandigheden van en de redenen voor het verblijf
 - Moet op “een nauwe en duurzame band met de betrokken staat” duiden
 - Concept : waar leefde overledene werkelijk?
 - Randgevallen
 - 'Majorca-gepensioneerden'
 - Gevangene
 - Poolse vakman - werkt in België, familie in Polen
- uitzonderingsbepaling (art. 21 lid 2)

3. Welk recht? – De beginselen

- 3) Alternatieve regel : rechtskeuze (art. 22)
- Mogelijkheid om toepasselijk recht te kiezen
 - Welke keuze : recht van de *nationaliteit* van de betrokkene
 - Eén keuze – voor de hele nalatenschap
 - Meervoudige nationaliteiten : vrije keuze

3. Welk recht? – aan de slag!

1) Overledene met Belgische nationaliteit – verbleef in België; onroerend goed in Frankrijk

- Bevoegdheid : Belgische 'gerechten' (art. 4)
- Toepasselijk recht : Belgisch recht – ook voor overgang van Frans onroerend goed (art. 21)
- Rechtskeuze : geen uitweg uit Belgisch recht
- Gevolgen in Frankrijk? Erfrechtverklaring

3. Welk recht? – aan de slag!

2) Belg – woonde in België – onroerend goed in Zwitserland

- Bevoegdheid : Belgische 'gerechten' (art. 4)
- Toepasselijk recht : Belgisch recht – ook voor overgang van Zwitsers onroerend goed (art. 21)
- Rechtskeuze : geen uitweg uit Belgisch recht
- Gevolgen in Zwitserland?
 - Erfrechtverklaring?
 - Art. 91.1 IPRG (toepassing van het recht aangeduid door het ipr van de Staat waar overledene gedomicilieerd was)

3. Welk recht? – aan de slag!

- 3) Belg – woonde in Zwitserland – onroerend goed in België
- Bevoegdheid : goederen in België + Belgische nationaliteit → Belgische 'gerechten' (art. 10)
 - Toepasselijk recht : *Zwitsers* recht – ook voor overgang van Belgisch onroerend goed (art. 21)
 - Hoe de toepassing van Belgisch recht verzekeren?
 - Rechtskeuze (art. 22) (bijkomend : 'post-mortem forumkeuze' – art. 5)
 - Herverwijzing (art. 34)
 - Alleen indien ErfrechtVo naar recht van 3de Staat wijst én ipr van 3de Staat terug naar recht van Lidstaat verwijst
 - Art. 90.1 IPRG – Zwitsers recht van toepassing indien overledene in Zwitserland gedomicilieerd

3. Welk recht? – aan de slag!

- 4) Nederbelg woont in België, 2de huwelijk, kinderen in Nederland
- Bevoegdheid : gewone verblijfplaats in België → Belgische 'gerechten' (art. 4)
 - Toepasselijk recht : *Belgisch* recht (art. 21)
 - Gevolg : geen toepassing van de Nederlandse wettelijke verdeling...
 - Oplossing? Rechtskeuze voor Nederlands recht (art. 22)
 - Keuze in een uiterste wilsbeschikking
 - Liefst uitdrukkelijk
 - Geen herverwijzing
 - Kunnen kinderen rechtskeuze aanvechten? Beroep op openbare orde toegelaten (art. 35), doch zal keuze voor Nederlands recht niet in vraag kunnen stellen

3. Welk recht? – aan de slag!

- 5) Nederbelg woont in België, 2de huwelijk, kinderen in Nederland
- Bevoegdheid : Belgische 'gerechten' (art. 4)
 - Keuze in 2005 voor Nederlands recht (krachtens art. 79 WIPR)
 - Moet de rechtskeuze worden overgedaan?
 - ErfrechtVo respecteert 'oude' rechtskeuze - art. 83 § 2
 - Voorwaarde : rechtskeuze geldig volgens ErfrechtVo *of* volgens ipr van gewone verblijfsplaats/nationaliteit overledene → Belgisch of Nederlands ipr

3. Welk recht? – aan de slag!

- 5) Nederbelg woont in België, 2de huwelijk, kinderen in Nederland
- Keuze voor Nederlands recht én vruchtgebruiktestament mét interingsbevoegdheid?
 - Rechtskeuze voor Nederlands recht moet worden gerespecteerd
 - Toepassing van Nederlands vruchtgebruik in België? Art.31 – aanpassing zakelijke rechten
 - Indien onbekend
 - Aanpassing : aan het “meest gelijkwaardige zakelijk recht”

3. Welk recht? – aan de slag!

6) Nederlander recent in België gevestigd, woonde tot voor kort in Engeland. Heeft in Engeland testament opgesteld met omvangrijk legaat aan onderzoekscentrum, geldig onder Engels recht

Moet testament herbekeken worden?

- Indien geen wijziging situatie tot overlijden : bevoegdheid Belgische 'gerechten' (art. 4) en toepassing Belgisch recht (art. 21)
- Toepassing Belgisch recht zou testament in gevaar kunnen brengen
- Afwijkende oplossing voor uiterste wilsbeschikkingen : gewone verblijfplaats *op het moment dat testament wordt opgesteld* (art. 24)
 - Voordeel : mobiliteit brengt geen wijziging van toepasselijk recht met zich mee
 - Nadeel : anticipatieve toepassing wet gewone verblijfplaats geldt alleen voor bepaalde vragen, niet voor hele nalatenschap

4. Circulatie van authentieke akten

AANVAARDING EN TENUITVOERLEGGING

4. Circulatie van authentieke akten

- 'Aanvaarding' van authentieke akten: artikel 59

Een in een lidstaat verleden authentieke akte heeft in een andere lidstaat dezelfde bewijskracht als in de lidstaat van herkomst, of althans de daarmee meest vergelijkbare bewijskracht, op voorwaarde dat dit niet kennelijk strijdig is met de openbare orde van die andere lidstaat.

4. Circulatie van authentieke akten

- Hoe ver strekt die bewijskracht?
 - Formele geldigheid (authentieke vermeldingen): betwisting voor gerecht lidstaat van herkomst
 - Daadwerkelijke inhoud: betwisting voor de krachtens hoofdstuk II bevoegde gerechten

4. Circulatie van authentieke akten

Standaardformulier:

- Authenticiteit van de akte
- Inhoud van de akte

4.2. Authenticiteit van de akte (*indien in punt 4.1.1. JA is aangekruist)

4.2.1. Volgens het recht van de lidstaat van herkomst heeft de authentieke akte specifieke bewijskracht in vergelijking met andere schriftelijke documenten*.

4.2.1.1. De specifieke bewijskracht betreft de volgende elementen:*

4.2.1.1.1. de datum waarop de authentieke akte werd verleden

4.2.1.1.2. de plaats waar de authentieke akte werd verleden

4.2.1.1.3. de oorsprong van de handtekeningen van de bij de authentieke akte betrokken partijen

4.2.1.1.4. de inhoud van de verklaringen van de partijen

4.2.1.1.5. de feiten waarvan de autoriteit verklaart dat ze in haar aanwezigheid zijn geverifieerd

4.2.1.1.6. de handelingen die de autoriteit verklaart te hebben uitgevoerd

4.2.1.1.7. overige (te specificeren):

.....
.....
.....

4.2.2. Volgens het recht van de lidstaat van herkomst verliest de authentieke akte haar specifieke bewijskracht op grond van (kruis aan indien van toepassing):

4.2.2.1. een gerechtelijke beslissing gegeven in

4.2.2.1.1. een gewone gerechtelijke procedure

4.2.2.1.2. een bijzondere gerechtelijke procedure die hiervoor bij wet is ingesteld (vermeld de naam en/of de betreffende wetgeving):

.....
.....

4.2.2.2. anders (te weten):

.....

4.2.3. Voor zover bekend bij de autoriteit is de echtheid van de authentieke akte in de lidstaat van herkomst niet betwist*.

4.3. *In de authentieke akte vastgelegde rechtshandelingen en rechtsbetrekkingen (*indien in punt 4.1.1. JA is aangekruist)*

4.3.1. Voor zover bekend bij de autoriteit*:

4.3.1.1. wordt de authentieke akte niet betwist wat betreft de vastgelegde rechtshandelingen en/of

rechtsbetrekkingen

4.3.1.2. wordt de authentieke akte betwist wat betreft de vastgelegde rechtshandelingen en/of rechtsbetrekkingen op specifieke punten waarop deze verklaring geen betrekking heeft (te specificeren):

.....
.....
.....

4.3.2. Overige relevante informatie (te specificeren):

.....
.....
.....
.....

4. Circulatie van authentieke akten

- Uitvoerbaarheid van authentieke akten: artikel 60
 - Enkel voor authentieke akten die ook uitvoerbaar zijn in lidstaat van herkomst
 - Exequatur-procedure (// beslissingen)
 - Standaardformulier

6. Uitvoerbaarheid van de authentieke akte (artikel 60 van Verordening (EU) nr. 650/2012)

6.1. Wordt om tenuitvoerlegging van de authentieke akte verzocht?*

6.1.1. Ja

6.1.2. Nee

6.2. Indien in punt **6.1.1.** JA is aangekruist, is de authentieke akte uitvoerbaar in de lidstaat van herkomst zonder dat aan bijkomende voorwaarden moet worden voldaan?*

6.2.1. Ja (gelieve de uitvoerbare verplichting(en) te specificeren):

.....
.....
.....

6.2.2. Ja, maar slechts voor een of meer delen van de authentieke akte (gelieve de uitvoerbare verplichting(en) te specificeren):

.....
.....
.....
.....

6.2.3. De verplichting(en) is (zijn) afdwingbaar tegen de volgende perso(o)n(en):*

6.2.3.1. Partij A

6.2.3.2. Partij B

6.2.3.3. Anders (te weten):

.....
.....

5. De Europese erfrechtverklaring

MATERIEELRECHTELIJKE ASPECTEN

5. De Europese erfrechtverklaring

- Wat is de Europese erfrechtverklaring?

Artikel 63, 1^e lid:

De erfrechtverklaring is bestemd voor erfgenamen, rechtstreeks tot de nalatenschap gerechtigde legatarissen en voor executeurs-testamentair of beheerders van de nalatenschap, die zich in een andere lidstaat dienen te beroepen op hun hoedanigheid of de daaraan verbonden rechten en/of bevoegdheden dienen aan te tonen.

5. De Europese erfrechtverklaring

- Niet verplicht + vervangt de nationale documenten met soortgelijke doeleinden niet (artikel 62)

Gevolg: rechthebbende in een internationale nalatenschap heeft de keuze om Europese erfrechtverklaring of nationaal document aan te vragen

5. De Europese erfrechtverklaring

- Rechtsgevolgen: artikel 69

5. De Europese erfrechtverklaring

- Artikel 69, 1^e lid: principiële uitwerking rechtsgevolgen in alle lidstaten zonder bijkomende procedure
 - Quid fiscale en sociale notificatieprocedure?
 - Artikel 1, 1^e lid + overweging 10: geen probleem

5. De Europese erfrechtverklaring

- Artikel 69, 2^e lid: vermoeden van juistheid
 - Quid extra-erfrechtelijke gegevens? Problematiek voorvragen
 - Overweging 71: *De bewijskracht van de erfrechtverklaring mag zich niet uitstrekken tot elementen die door deze verordening niet geregeld worden, zoals verwantschapskwesties en de vraag of een bepaald goed eigendom van de erflater was.*

5. De Europese erfrechtverklaring

- Artikel 69, 3^e en 4^e lid: bescherming van derden te goeder trouw
 - 3^e lid: derde als schuldenaar (betaling + overdracht goed)
 - 4^e lid: derde als schuldeiser (overdracht goed)
 - Veel bredere bescherming dan bij akte en attest van erfopvolging (artikel 1240 *bis* BW): beperkt tot bevrijdende betaling tegoeden

5. De Europese erfrechtverklaring

- Artikel 69, 5^e lid: registerpubliciteit

Onverminderd artikel 1, lid 2, onder k) en l), is de erfrechtverklaring een geldig document voor de inschrijving van goederen uit de nalatenschap in het desbetreffende register in een lidstaat.

Artikel 1, lid 2, onder k) en l):

Deze verordening is niet van toepassing op

k) de aard van zakelijke rechten, en

l) de inschrijving van rechten op onroerende en roerende zaken in een register, met inbegrip van de wettelijke voorschriften voor een dergelijke inschrijving en de rechtsgevolgen van de inschrijving van dergelijke rechten of van het achterwege blijven daarvan.

5. De Europese erfrechtverklaring

- Artikel 69, 5^e lid: registerpubliciteit
 - Quid overschrijving Europese erfrechtverklaring in Belgisch hypotheekregister?
 - Quid overschrijving Europese erfrechtverklaring in buitenlandse registers?

Besluit
